

Georg K uhlewind Alapítvány

Sz znyolcadik hírlevél

Alapítványunk 108. hírlevelének első részében Rudolf Steiner szövegeket olvashatnak arról, hogyan olvassuk a szellemtudom nyai k zlesek. A szövegeket Georg K uhlewind válogatta, és   is fordította magyarra. A hagyatékból került elő. Pál József bocsátotta rendelkezésemre, akinek itt is köszönet mondok érte. Másfél oldal. Ez kevésnek t nt egy önálló h rlev lhez. De ötletet adott ahhoz, hogy ismét elérhetővé tegy k azt a sz veg logat st, amit K uhlewind **Az antropozofi val való foglalkozás** című, németül 1991-megjelent könyve **Függelék** ben tett közzé Steiner hasonló témájú intelmeiből. Ezek nagy részét magyarra Böszörményi László, néhány esetben Zsellér Gyula fordította. Utóbbiak esetében ezt külön lábjegyzet jelzi majd itt. Néhány idézet után **GK** monogrammal a sz veg logat  eseti észrevételeit olvashatják. A **Függelék** fennmaradó, további részét k t következő hírlevelünkben tesszük közzé.

Fenyő Ervin

*

Georg K uhlewind

Miről beszéljünk és hogyan olvassunk szellemtudom nyai k zlesek?

GA 174b

Die geistigen Hintergr nde des ersten Weltkrieges 1915. 2. 15.

[Az első világháború szellemi hátterei]

„Szellemi  ramlatunkon belül divattá vált, hogy mindent, ami [részemről] elhangzik, ami az időpont, a hely és az emberek, akikhez sz lok, közvetlen impulz l s b l elhangzik, mindezt felírják, abban a hitben, hogy ez mindenkinek egyformán javára van; ennek az elméleti feltételezésnek az a tartalma, hogy az igazságot csak egyetlen módon lehet megfogalmazni. Nos, kedves barátaim, ha ezt valóban elhiszik, sz rny  méreteket fog  lteni az a botorság, amely abban áll, hogy az elhangzó sz t pontatlanul leírják és azt gondolják, még mindig ugyanaz a tartalom marad, ha leírt szóként itt vagy ott felolvassák, vagy újra elmondják.”

GA 120

Die Offenbarungen des Karma; 1910. május 27

[A karma megnyilv n l sai] (magyar kiadás 212. oldal)

„...amit nekem a földi l t alapjairól el kell mondanom, amit például megkísérlek a lehető legpontosabban kifejtetni, de ami mégis nyomban hamissá és helytelenné v lna, amint egy

másik összefüggésbe helyezné valaki, vagy még inkább, ha minden összefüggés nélkül hoznák szóba, s ezáltal félreértésekre adnának okot – ezért azt kérem, hogy az elkövetkezőket csakis úgy kezeljék, hogy Önök mindezt befogadják. Nekem is vigyáznom kell ezeknél a dolgoknál arra, hogy senki se tekintse őket olyan tananyagoknak, amelyet valamiképpen összefüggés indokolja, és mert egy ilyen ábrázolás csakis akkor indokolt, ha ott van mögötte annak a tudatossága, hogy ilyen szavakat hogyan kell megformálni, és hogyan kell ilyesmit gondolatilag kifejezésre juttatni.”

GA 178

Individuelle Geistwesen und ihr Wirken in der Seele des Menschen; 1917. november 15.

[*Az individuális szellemi lények és működésük az emberi lélekben*]

„Aki tanítványként ezeket a dolgokat csak egy másik tanítótól hallja, az minden körülmények között rosszul teszi, ha ezeket a dolgokat továbbadja. Ma csak azt tanácsos továbbadni, amire magunk jöttünk rá, ami saját kutatásunk eredménye.”

GA 301

Die Erneuerung der pädagogisch-didaktischen Kunst durch Geisteswissenschaft; 1920. április 23.

[*A pedagógiai-didaktikai művészet megújítása a szellemtudomány révén*]

„Arra van szükség, hogy minden lépést, amelyet egy szellemtudományi könyv szerzője megtesz és megfogalmaz, belső aktivitással mi is meglépjük. Semmit sem ér egy ilyen könyv elolvasása, ha tartalmát a könyv útmutatása szerint nem hozzuk létre tüstént önmagunkból.”

„A szellemtudomány célkitűzése mintegy az, hogy a szellemi tartalmat, amelyet a szellemtudományból merítettünk, voltaképpen minden pillanatban elfelejtsük és mindenkor újra megtaláljuk és magunkban létrehozzuk. Nem szellemtudomány az, ha olyasmivé lesz, amire emlékszünk.”

„Tökéletlen dolog, ha az antropozófiai tudás emlékezéssé lesz, ha nem a lélek életének ősforrásaként él, ha nem alkotja mindenkor újjá a lélek.”

Ugyanott; 1920. április 20.

„Ha azt hallják, hogy az antropozófusok valahol szekta-szerűen összeülnek és valaki közülük, aki azt könyvből olvasta vagy előadáson hallotta most maga is előadja: az ember fizikai, éter- és asztrálestéből, valamint én-ből áll – akkor ez valóban a legnagyobb mértékben terméketlen tudomány, amire nézve talán nem jogosulatlan, hogy bizonyos módon nevetségesnek tartjuk. Mert ha ez így marad, hogy az emberek ezeket a tartalmakat szektás hitvallásként terjesztik, ennek az emberiség kultúrájára, az igaz életre semmi különös hatása nem lesz.”

Ugyanott; 1920. április 20.

„Ha a *Geheimwissenschaft* c. könyvemem úgy olvassák, hogy nincs belső átélésük, és amit olvasnak, azt nem tekintik csupán útmutatásnak saját gondolataik számára, akkor az egész

szellemtudomány száraz szalma marad az Önök számára. És ezért sok ember számára valóban száraz szalma. De ha úgy olvassák, hogy csak akkor kapnak belőle valamit, ha minden egyes tartalmát önmagukból hozzák létre, akkor ezzel olyan erőket fejlesztenek ki magukban, amelyek egyébként rejtve maradnak az emberi természetben.”

*

Georg Kühlewind

Függelék

Az antropozófiával való foglalkozás

című könyvhöz.

Rudolf Steiner idézetek arról, hogyan foglalkozunk a szellemtudománnyal.

A válogatás **Georg Kühlewind** munkája

Fordította **Böszörményi László**

és **Zsellér Gyula**

I.

Hogyan kezeljük a képi leírásokat?

*Die Schwelle der geistigen Welt; Nachwort (GA 17)*¹

[*A szellemi világ küszöbén; Utószó*]

„Az érzékfölötti világban szerzett tapasztalatainkat jól kifejezhetjük az érzeti [érzékszervileg észlelhető] világból vett képek segítségével. Mondhatjuk például azt, hogy egy lény egy színben mutatkozik meg. Csak éppen, aki egy érzékfeletti lény megnyilatkozásának ilyen leírásával találkozik, sohase tévessze szem elől: az igazi szellemi kutató egy ilyen szín megadásával azt akarja mondani, hogy olyan élményt él át, amit lelkében *úgy* tapasztal, *ahogy* a közönséges tudat a szóban forgó színt érzékeli. Aki egy ilyen leírással azt akarja kifejezni, hogy amit tudatában átél az azonos az érzékelhető színnel, az nem szellemi kutató, hanem látomásai vagy hallucinációi vannak...

Vannak emberek, akiknek éppen az okoz csalódást, ha a szellemi kutató kénytelen azt mondani, hogy amikor az érzeti világból vett képeken keresztül fejezi ki magát, akkor csak képszerűen utal arra, amit látott. Az ilyen emberek ugyanis nem arra törekcsenek, hogy megismerjék az érzeti világtól különböző érzékfeletti világot, hanem szeretnék az érzeti világ valamilyen hasonmását érzékfeletti világnak tekinteni. Ez az érzékfeletti legyen finomabb, „éterikusabb”, mint az érzeti világ, de a világért se támassza azt a követelményt, hogy az érzetiektől különböző képzeteket kelljen alkotniuk. De aki valóban közeledni akar a szellemi világhoz, annak rá kell szánnia magát új képzetek megalkotására. Aki nem akar mást elképzelni, mint az érzeti világ

¹ A megadott GA-számok a Rudolf Steiner *Gesamtausgabe*, azaz: *összkiadás* köteteire vonatkoznak.

áttetszővé vált párávázát, az soha nem tapasztalhatja meg az érzékfeletti világokat.” (Lásd még: *A világ és az ember* [Theosophie; (GA 9)] VI. *A három világ* [Die drei Welten] című fejezetét.)

II.

Az érzékfölöttire vonatkozó intellektuális spekulációkról

Naturbeobachtung, Mathematik, wissenschaftliches Experiment und Erkenntnisergebnisse vom Gesichtspunkte der Anthroposophie (GA 324) 1921, március 19.

[*Természetmegfigyelés, matematika, tudományos kísérlet és megismerési eredmények az antropozófia szempontjából*]

„Az a szellemtudomány, amiről itt beszélünk, semmit se ad az ilyen, pusztán analógiákon alapuló következtetésekre, hanem csakis a közvetlen szellemi látásra. Ezért mindig újra hangsúlyozni kell, hogy az olyanféle témák előtt, mint például a Föld organizmusa, előbb az imaginatív képzelet-alkotásról kell beszélni, mert a Föld maga teljes lényében nem adódhat az analógiával kombináló intellektus, hanem csakis az imaginatív képzelőerő számára.”

Welche Bedeutung hat die okkulte Entwicklung des Menschen für seine Hüllen und sein Selbst? (GA 145) 1913. március 24.

[*Mi az okkult fejlődés jelentősége az ember Énje és burkai számára?*]

„A tapasztalat egyre inkább azt mutatja, hogy a magasabb dolgokban – a spirituális élet dolgaiban – éppen ennek az okosságának, ennek az éleselméjűségnek nincs a legkisebb értéke sem, noha a lehető legtöbbet kell magával vinnie belőle a fizikai szintről való kiindulásból annak, aki a magasabb világokba vezető útra akar lépni.”

III.

A tartalmakra való emlékezésről és a „lélek állapotáról”

Erdenwissen und Himmelerkenntnis (GA 221) 1923. február 18.

[*Földi tudás és égi megismerés*]

„Teljesen mindegy, hogy valamely materialista természettudós nyomán azt mondjuk-e, hogy erszényesek, ember-majmok, majom-emberek, emberek, vagy pedig azt, hogy az ember fizikai testből, étertestből, asztrál-testből és én-ből áll. Ez csak egy másik gondolat, de a lélek állapota

ugyanaz. A lélek állapota csak akkor változik meg, ha az ember és a természet kapcsolatának ez a szellemi felfogása élővé válik az emberben. De ez csak akkor lehetséges, ha a megismerésben ugyanaz az érzés, ugyanaz az érzékenység, ugyanaz a lelki állapot működik, mint amelyik a szeretetben él.”

Die soziale Grundforderung unserer Zeit – in geänderter Zeitalter (GA 186) 1918. december 12.

[*Korunk szociális alapkövetelménye – megváltozott korban*]

„Önök is bizonyosan észreveszik, hogy a tartalmakra való emlékezéssel, azok kényelmes megtartásával semmit se lehet elérni az igazi szellemtudományban. Az ember elfelejti a dolgokat, mindig újra gondolni kell őket, de éppen ez a jó, éppen ez a helyes, ha mindig újra megerőltetjük magunkat. Éppen az ugyanis, aki a szellemtudomány területén meglehetősen előrehaladott, minden nap megkísérli szemügyre venni a legegyszerűbb dolgokat, míg a többiek röstellik ezt. A szellemtudományban semmi se függhet attól, hogy valamit az emlékezetünkbe vésünk, mert csak az a fontos, hogy a jelenlét átélésébe emeljük azt, amivel foglalkozunk.”

Ugyanott; 1918. november 29.

„Ezek a módszertani kérdések a legfontosabbak a szellemtudomány területén, amelyre oly nagy szükség van korunkban. Sokkal fontosabb, hogy mit csinál a szellemtudomány a lelkünkben, mint az, hogy absztrakt ismereteket szerezzünk erről vagy arról az igazságról.”

IV.

Az egészséges emberi értelemről

Lebendiges Naturerkennen, intellektueller Sündenfall und spiritueller Sündenerhebung (GA 220) 1923. január 26.

[*Élő természet-megismerés, intellektuális bűnbeesés és szellemi kiemelkedés a bűnből*]

„A ma elterjedt hétköznapi tudat ugyanis már csak azáltal is részese a bűnbeesésnek, hogy tud róla. Az intellektualizmus ma már magán viseli a hanyatlás jeleit, mégpedig olyan erős hanyatlásét, hogy ha az intellektuális kultúra olyan marad amilyen, akkor szó sem lehet arról, hogy az emberiség elérje a Föld célját. Fontos tudnunk, hogy ma az emberi lélek mélyén olyan erők működnek, amelyek bizonyos értelemben jobbak, mint az a tudati kultúra, amely eddig tért hódított.”

„És a középkori gondolkodás egy lényeges vonása azáltal került a mai gondolkodásba, hogy a gondolkodást magát csak annyiban vesszük figyelembe, amennyiben a külső természetre irányul, hogy a gondolkodás folyamatát tulajdonképpen egyáltalán nem vesszük figyelembe.

Nem adjuk át magunkat olyan megfigyelésnek, amely magára a gondolkodásra irányul. Magát a gondolkodást, a maga belső elevenségében, nem vesszük észre.”

GK: Hiányzik a tudati lélek mozdulata, amely a figyelmet magukra a tudati folyamatokra irányítja, nemcsak termékeikre.

„De az lehetetlen, hogy az a megismerési áramlat, amely azután Darwinhoz vezetett, és amely máig is uralkodó a hivatalos tudományban, valaha is eljusson az igazsághoz. Mert a félreértett bűnbeesés tönkretette a gondolkodást, hanyatláshoz vezette. A helyzet sokkal komolyabb, mint ahogy manapság hajlamosak vagyunk tudomásul venni.”

Wie erwirbt man sich Verständnis für die geistige Welt? (GA 154) 1914. május 12.

[*Hogyan juthatunk a szellemi világ megértéséhez?*]

„Kíséreljük meg egyszer megérteni, hogy egy mai, a szellemtudomány által nem különösebben megérintett világpolgárnak, a korunkban uralkodó szemléletek szülöttének milyen viszonya van a szellemtudományhoz. Hallja ezt és azt, hallja, hogy ezt-azt beszélnek a szellemi világról. Mit tesz szükségképpen? Nem tehet mást, mint, hogy a hallottakat meglévő képzetek segítségével próbálja megérteni... Csak hát a mai hétköznapi világpolgárnak nincsenek olyan képzetek, amelyek érthetővé tehetnék számára azt, amit a valódi szellemtudomány a szellemi világról mond. Egyelőre hiányzanak a megfelelő képzetek, fogalmak, ideák. Megkísérli a hallottakat áthatni meglévő fogalmaival, amelyek azonban egészen más oldalról származnak. Hogyan ne értse akkor félre az egészet? Hogyan tételezhetjük fel egyáltalán, hogy bármiféle megértést is tud tanúsítani?”

Geistige und soziale Wandlungen in der Menschheitsentwicklung (GA 196) 1920. január 18.
[*Szellemi és társadalmi átalakulások az emberiség fejlődésében*]

„De aminek a leginkább híján vagyunk a jelenben, az nem ám az érzékfeletti tapasztalás, hanem az egészséges logika, a valóban egészséges gondolkodás és mindenekelőtt az igazsághoz való hűség ereje. Abban a pillanatban, amikor ez az erő elvész, elsorvadnak az érzékfeletti tapasztalások és az emberek nem jutnak el az ilyen tapasztalások megértéséhez.”

„Mindazzal, amivel a ma embere megfelel a materialista kor követelményeinek, sötétségbe borítja azt a teret, ahol a szellemi világokkal találkozhatna. Az emberek ma azt szokták meg, hogy a test funkcióinak megfelelően gondolkodjanak. Erre már fiatal korától szoktatják az embert. Csakhogy az egészséges emberi értelem nem az, ami a test alapján kifejlődik.”

Der Mensch im Lichte von Okkultismus, Theosophie und Philosophie (GA 137) 1912. június 5.

[Az ember az okkultizmus, a teozófia és a filozófia fényében]

„Annak belátásához, hogy nincs olyan igazság, amely ellentétben áll a teozófiával, folyamatos, rendezett gondolkodásra van szükség. Csakhogy az ilyen gondolkodás nemcsak nagyon ritka, de ráadásul rendkívül nehezen szerezhető is meg.”

Vorstufen zum Mysterium von Golgatha (GA 152) 1913. május 1.

[A golgotai misztérium előzményei]

„[...] de ha egyszer fölfedezték, és az emberi értelem közönséges, normális nyelvén kimondták [a szellemtudományi igazságokat], akkor bármely emberi lélek megértheti őket, aki az ilyen megértés útjában álló akadályokat el akarja takarítani belsejéből.”

„[...] csak ha ez a lélek szabaddá teszi magában a rendelkezésére álló teljes morális bátorságot, hogy legyőzhesse az ahrimáni akadályokat.”

Menschenwerden, Weltenseele und Weltengeist; 2. Teil (GA 206) 1921. augusztus 14.

[Emberré válás, világ lélek és világszellem] 2. rész

„Ha a megfelelő világokból származó tapasztalatokat ilyen érthető ideákba öntötték, akkor elkezdhünk velük foglalkozni. De ehhez képessé kell magunkat tenni valamire, amihez még nem kell okkult iskolázás: képessé kell magunkat tenni ideák megalkotására.

Persze éppen erre nem képes ma a legtöbb ember, legkevésbé a mai tudósok. A legtöbb ember ahhoz van szokva, hogy csak olyan ideái legyenek, amelyek a külső, érzeti világból származnak. És a matematika kivételével semmilyen területen sem vagyunk hajlandók olyan ideák megalkotására, amelyek azután önmagukban követhetőek. Minden, amit a szellemi kutató mond, követhető, ha kifejlesztjük azt az akaratot, amellyel ilyen ideákat követni tudunk, és akkor fogalmilag, idea szinten tulajdonképpen mindent ellenőrizhetünk. De ezt akarni kell. Ehhez éppen az tartozik [...], hogy túllépünk azon, amit ma az elismert tudományos gondolkodási módszerek címén elsajátítunk, és ami egyáltalán nem egyeztethető össze az egészséges emberi értelemmel...”

GK: A Steiner halála óta eltelt évtizedekben a tudat megbetegedése annyira előre haladt, hogy ma alig érhető el az „egészséges emberi értelem” tudati gyakorlatok nélkül, melyeknek kezdetben higiéniai feladatuk van.

Das Geheimnis des Todes (GA 159) 1915. június 19.

[*A halál titka*]

„Világosan kell látnunk, hogy az nem elég, ha csak elhatározzuk magunkban, vagy bebeszéljük magunknak, hogy már egészen túl vagyunk a materialista kor előítéletein [...] Ezek ugyanis nagyon mélyen gyökereznek gondolkodási szokásainkban, és különösen azok, amelyek közvetlenül nem materialista előítéletek ugyan, de azokkal szorosán összefüggenek. A materialista előítélettel, az egész materialista világnézettel függ össze, hogy az ember bizonyos értelemben nem képes átfogó gondolkodást kialakítani. Bármennyire a középpontba állította is a mai kor az észet és a logikát, a valóban éles elme, éles logika a legkevésbé sincs azoknak a birtokában, akik korunk tudományos vagy egyéb kulturális törekvéseinek élén akarnak járni. A mai ember valójában nem törekszik a gondolkodás teljes világosságára.”

Menschliche und menschheitliche Entwicklungswahrheiten. Das Karma des Materialismus (GA 176) 1917. június 26.

[*Az ember és az emberiség fejlődése. A materializmus karmája*]

„De ezt az egészséges emberi értelmet először fáradtságosan ki kell alakítani, mert ma nem adott. Először ismét meg kell szerezni azáltal, hogy az antropológia által megadott úton helyreállítjuk a szellemi világgal való kapcsolatot, mely korábbi időkben atavisztikusan adott volt, de ma nem az.”

GK: Ez nyilvánvaló utalás a gyakorlási útra. A következő szövegből kiderül, hogy Steiner milyen követelményeket támasztott az egészséges emberi értelemmel szemben.

Soziales Verständnis aus geisteswissenschaftlicher Erkenntnis (GA 191) 1910. október 18.

[*A szellemtudományi megismerésen alapuló szociális megértés*]

„Amíg azt hisszük, hogy ami kint van [tehát amit látunk], az valami külső, és ami bent van [vagyis a koponyán belül], az valami belső, addig egyáltalán nem juthatunk el oda, amit mindig újra úgy hívok, hogy a szellemtudományi tények belátása egészséges emberi értelem segítségével; mert a szellemtudományi tényeket csak akkor láthatjuk be, ha elfogulatlan szemléletből indulunk ki.”

Der innere Aspekt des sozialen Rätsels (GA 193) 1919. június 12.

[*A szociális rejtély belső nézőpontja*]

„De hát mit jelent az, hogy [az emberek] nem értik [a szellemtudományi közléseket]? Nem más jelent, mint: csak a fizikai agyat akarom használni a megértéshez, nem akarok más gondolkodást megtanulni, mint amelyik lustán a fizikai agyra támaszkodhat. Ezzel persze nem lehet megérteni az antropozófiai világnézetet. Nem arról van szó, hogy annak, aki meg akarja érteni, szellemi látónak kellene lennie, de gyakorolnia kell azt a gondolkodást, amely nem a fizikai agyhoz kötött. És ami az antropozófiai irodalomban megtalálható és egészséges emberi értelemmel – és ez nem támaszkodik az agyra, mert csak a beteg, materialista értelem agyhoz kötött –, ami tehát ebből egészséges emberi értelemmel megtanulható, az fokozatosan nevel ki egy olyan gondolkodást, olyan érzést, olyan akaratot, amely fel tud nőni a jelenkor megfelelő eseményeihez.”

Die Philosophie, Kosmologie und Religion in der Anthroposophie (GA 215) 1922. szeptember 7.

[*Filozófia, kozmológia és vallás az antropozófiában*]

„Az absztrakt gondolkodás, és ma csak ez ismert, a fizikai testet használja eszközü. E gondolkodás átélésének eszköze a fizikai test, és ez a fő jellemvonása annak, amit az emberiség az újabb időkben elért, amikor is teljesen tudatára ébredt önmagának. Egy olyan gondolkodás, amelyet a fizikai test segítségével vívtunk ki, a szellemi világgal szemben tulajdonképpen nem helyénvaló... A gondolkodás így olyan elembe él, amely nem saját őseleme.”

Vorstufen zum Mysterium von Golgatha (GA 152) 1913. május 18.

[*A golgotai misztérium előzményei*]

„Minden léleknek sajátja a gondolkodás, de ez kétféleképpen használható. Az ember megteremtheti a gondolkodást önmagában, alkothat gondolatokat önmaga. Akkor ez a gondolkodás saját aktivitásában él, úgyhogy a szellemi kutatás legvakmerőbb állításait is követni tudja. De ha a gondolkodás nem akarja megerősíteni önmagát, akkor kénytelen eszközére, az agyra támaszkodni, és akkor csak olyan gondolatokat tud létrehozni, amelyeket az agy segítségével tud megragadni. Ekkor az ember nem aktívan, hanem passzívan gondolkodik.”

Geisteswissenschaft als Erkenntnis der Grundimpulse sozialer Gestaltung (GA 199) 1920. augusztus 7.

[*A társadalmi formák alapvető impulzusainak megismerése a szellemtudomány segítségével*]

„Azok az emberek, akik manapság teljes egészében csak az érzeti világot akarják szem előtt tartani, ezeket az antropozófiai gondolatokat örültnek, irreálisnak, fantasztikusnak találják. Mégpedig azért, mert ha valaki ezeket a gondolatokat gondolni akarja, akkor nagy erőfeszítést kell kifejtenie; el kell oldódnia. Az aggyal akarják gondolni ezeket a gondolatokat. Csakhogy az aggyal csak a külső, fizikai világra vonatkozó gondolatok gondolhatók. Egész jól lehet vele atomokat, molekulákat gondolni [...]; de ami egy olyan könyvben, mint amilyen mondjuk a *Die Geheimwissenschaft im Umriß*²-ban áll, azt aggyal nem lehet végig gondolni.”

Gegensätze in der Menschheitsentwicklung (GA 197) 1920. szeptember 21.

[*Ellentmondások az emberiség fejlődésében*]

„Azt mondják: ezt a gondolatot nem lehet felfogni, nem lehet megérteni. – Igen, mert az aggyal akarnak gondolkodni; de a szellemtudomány gondolatait olyan szellemi-lelki tevékenység gondolta, amely előzőleg elszakította magát az agytól. Ezért az embereknek arra kell törekedniük, hogy az így létrejött gondolatok követésében a saját szellemi-lelki tevékenységükben is ismét elszakadjanak az agytól. Az embereknek erőfeszítéseket kell tenniük, hogy gondolkodásukban kövessék ezeket a gondolatokat, hogy éljenek azzal a ma még fennálló lehetőséggel, hogy a szellemi-lelki szférát megszabadítsák az agy anyagi mivoltától. Mert ez a szféra azon az úton van, hogy odaláncolja magát az agy anyagosságához... Amikor az ember átadja a világnak az antropozófiai irányultságú szellemtudomány gondolatait, akkor arra számít, hogy azok az emberek, akik még képesek élni az elszakítás régi lehetőségeivel, valóban élnek ezzel, és törekszenek a testtől független gondolatok megértésére, hogy lelkük így függetlenné, szabadabbá váljék a testtől.”

V.

A tiszta gondolkodásról

Philosophie und Antroposophie (GA 35)

Filozófia és antropozófia – a könyv azonos című fejezete (99. oldal)

„Képzeld el, hogy valaki meg akarja alkotni a kör fogalmát. Megteheti például úgy, hogy kihajózik a nyílt tengerre, amíg nem lát mást maga körül, csak vizet – akkor az észlelés segítségével alkotta meg a kör képzetét. De más mód is van arra, hogy a kör fogalmához jussunk, úgy, hogy az érzékszervek igénybevétele nélkül ezt mondjuk magunknak: megalkotom

² Rudolf Steiner: *A szellemtudomány körvonalai* című könyvéről van szó.

gondolatban mindazon helyek összességét, amelyek egy ponttól azonos távolságban vannak. Ehhez a teljesen a gondolati élet bensejében lejátszódó konstrukció megalkotásához semmi külsőre nem kell támaszkodnunk; ez teljesen Arisztotelész-i értelemben vett tiszta gondolkodás, tiszta aktualitás.”

Die Philosophie, Kosmologie und Religion in der Anthroposophie (GA 215) 1922. szeptember 7.

[*Filozófia, kozmológia és vallás az antropozófiában*]

„De ha az ember, átélve születés és halál között az absztrakt gondolkodás látszat-életét – a tiszta gondolkodását, ami semmi más, mint gondolkodás, de amelyet a fizikai organizmus hajt végre –, ebbe a gondolkodásba veszi föl a morális impulzusokat, akkor ezek a tiszta gondolkodásban élnek, melynek csak látszat élete van és ezért semmire sem kényszeríthet...”³

³ A morális impulzusok ezért így – szemben korábbi, közvetlen működésükkel – szabadon hagyják az ember döntését, hogy követi-e őket vagy sem.